

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Tervonen, Ate

Title: Koirat ovat elävää kulttuuriperintöä, mutta lemmikkikulttuuri ei oikeuta koirien kärsimystä

Year: 2019

Version: Accepted version (Final draft)

Copyright: © Kirjoittaja & Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2019

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Tervonen, A. (2019, 5.12.2019). Koirat ovat elävää kulttuuriperintöä, mutta lemmikkikulttuuri ei oikeuta koirien kärsimystä. Vähäisiä lisiä. <http://neba.finlit.fi/blogi/koirat-ovat-elavaa-kulttuuriperintoa-mutta-lemmikkikulttuuri-ei-oikeuta-koirien-karsimysta/>

Koirat ovat elävää kulttuuriperintöä, mutta lemmikkikulttuuri ei oikeuta koirien kärsimystä

Koira kehittyi sudesta elämään ihmiskulttuuri elinympäristönään, mitä käsitelin 14.6.2019 *Vähäisissä lisissä* ilmestyneessä kirjoituksessani ”[Koira kulttuurin asukkina](#)”. Koira kytkeytyy ihmiskulttuuriin hyvin moninaisin tavoin, ja koirasta on muotoutunut yhteisen historiamme saatossa elävää kulttuuriperintöä. Vaikka koirat kantavat jälkiä historiastaan ja suhteestaan ihmiskulttuuriin olemuksessaan, ne ovat kuitenkin ensisijaisesti eläviä, kokevia ja tuntevia eläimiä. Koiran ja ihmisen suhteessa on paljon kaunista, mutta ihmiskulttuuri tuottaa koirille myös ongelmia. Yksi keskeisimpiä haasteita koirien hyvinvoinnille länsimaissa on rotuperustainen ja ulkonäkökeskeinen koirien lisääntyttäminen.

Yleensä ihmisenäkökulmasta tehdystä toisten lajien tavoitteellisesta perimänmuokkauksesta puhutaan jalostuksena. Käytän kuitenkin ilmiöstä neutraalimpaa käsitettä lisääntyttäminen, sillä koirien perimään vaikuttaminen koirarotujen suljettujen rotukirjojen piirissä on tuottanut lukuisille koiraroduille monenlaisia rakenteellisia, terveydellisiä ja psyykkisiä ongelmia, mitä on vaikeaa nähdä yksiselitteisesti jalona tuloksena.

Jalostus viittaa laadun kehittämiseen, ja sen kantasana on jalo, joka tarkoittaa ylevää sekä laadultaan hienoa ja arvokasta. Koiriin tai muihin kotieläimiin kohdistuvana toimintana jalo laatu on ihmisen näkökulmasta määritelty ja se ei välttämättä kosketa esimerkiksi eläimen hyvinvointia ja terveyttä. Moni koirarotu kärsii piirteistä, jotka ihmiset mieltävät söpöiksi, kuten lyhyestä kuonosta ja suurista ulkonevista silmistä. Vaikka tavoitteellista lisääntymistä on harjoitettu niin kauan kuin kotieläimiä on pidetty, se kytkeytyy modernina ilmiönä 1800-luvun viktoriaanisessa Englannissa syntyneisiin tuotantoeläinnäyttelyihin, joita seurasivat ulkomuotokeskeiset koiranäyttelyt. Ennen tätä koirat olivat jo vuosituhansien aikana eriytyneet erilaisiin koiratyyppeihin, mikä näkyy esimerkiksi roomalaisten kirjoituksissa ja Britteinsaarten koiria esittelevässä *De Canibus Britannicis* -teoksessa vuodelta 1570. Näiden tyyppien keskeinen ero oli niiden käyttötarkoituksessa: *De Canibus Britannicis* esittelee esimerkiksi näköaistilla saalista jahtaavan vinttikoiran, lintujen metsästyksessä käytetyn setterin ja vahtikoirana toimineen mastiffin.

Aiemmin koirien lisääntymistä ohjasi koiran funktionaalisuus sen työtehtävissä. Hoveilla oli varaa pitää metsästyskoirien lisäksi seuraeläiminä lemmikkikoiria, mutta suurin osa koirista oli olemassa joko tiettyä koiranvirkaa varten tai ne vastasivat useaan koirantarpeeseen. Moni koira auttoikin sekä metsästyksessä että talon, karjan ja omaisuuden turvaamisessa – ja piti samalla ihmiselle seuraa.

Koiranäyttelyiden myötä koirien ulkoisesta olemuksesta tuli keskeisimmin niiden lisääntymiseen vaikuttava tekijä. Koirien lisääntyminen siirtyi samalla tiettyjä ominaisuuksia ja piirteitä korostavien sekä suljettujen koirarotujen sisäiseksi toiminnaksi. Rotujen syntyvaiheissa niihin hyväksyttiin koirayksilöitä, jotka muodostivat kunkin koirarodun perinnöllisen aineksen. Joihinkin koirarotuihin rotujärjestöt ovat liittäneet myöhemmin rekisteröimättömiä maatiaiskoiria, jotka ovat täyttäneet kyseisen rodun piirteet riittävän hyvin. Osa roduista syntyi varsin suoraan vanhojen alueellisten koiratyyppeiden pohjalta, kun taas toiset roduista syntyivät yhden tai muutaman aktiivisen koiraihmissen tavoitteellisenä luomuksena.

Roduille luotiin rotumääritelmät, jotka perustuvat kunkin rodun kantakoiriin ja rodulle asetettuihin tavoitteisiin. Rotumääritelmät ovat tänäkin päivänä keskeinen ideaali, jota kohti koiria pyritään lisääntymään. Ideaalin toteutumista arvioidaan erityisesti koiranäyttelyissä, mutta myös esimerkiksi metsästyks- ja palveluskoirakokeissa. Arviointiin liittyy kuitenkin tulkintaa, jota tehdään paitsi vasten rotumääritelmää myös kunkin ajan eläviä koirayksilöitä. Rotumääritelmät esittelevät rotujen omalaatuiset piirteet, joista monet ovat vuosikymmenien aikana voimistuneet voimistumistaan ja niistä on tullut liioiteltuja piirteitä, minkä voi nähdä vertaamalla vanhoja kuvia esimerkiksi bullterriereistä ja saksanpaimenkoirista nykyisiin rodun edustajiin.

Koirarodut ovat kulttuurisesti eristettyjä populaatioita, joista suurimpaan osaan ei tule uutta perinnöllistä ainesta populaation ulkopuolelta. Koirarotuja koskevat samat pienten populaatioiden ongelmat kuin luonnoneläimiä, jotka ovat esimerkiksi maantieteellisistä syistä jääneet eristykseen pienelle alueelle, kuten kasvanut riski perinnöllisiin sairauksiin. Suljetut koirarodut ovat kulttuurinen ilmiö, joka vaikuttaa hyvin voimakkaasti siihen, mitä koirat nykyään ovat.

Rotuperustaisuus on myös länsimaissa luonnollistunut osaksi kulttuuria, ja sekarotuisistakin koirista puhutaan yleensä rodun kautta, kun pohditaan esimerkiksi sitä, mitä rotuja jonkin koirayksilön taustalla on. Tiukka rotuperustaisuus ei kuitenkaan ole välttämätöntä, ja koirille risteytykset rotujen välillä voisivat tehdä hyvää.

Kapean perimän lisäksi liioitellut piirteet aiheuttavat terveydellisiä ongelmia monessa rodussa. Useassa söpöksi mielletyissä lemmikkikoirarodussa, kuten cavalierkingcharlesinspanielissa ja

chihuahuassa, esiintyy runsaasti syringomyeliaa, jossa selkäyttimeen muodostuu nesteonkaloita. Tämä voimakasta kipua ja neurologisia oireita aiheuttava tila johtuu useimmiten liian ahtaasta aivojen takakuopasta, minkä seurauksena pikkuaivot työntyvät taaksepäin kallon isoon aukkoon ja estävät selkäydinnesteen normaalin liikkeen. Näille roduille tyypillinen kallonmuoto aiheuttaakin kärsimystä lukuisille koirayksilöille.

Viime vuosina varsinkin lyhytkuonoisten rotujen ongelmat ovat herättäneet julkista keskustelua, mutta moni lyhytkuonoinen rotu on tästä huolimatta hyvin suosittu. Lyhyt kuono vaikeuttaa muun muassa ranskanbulldogin, englanninbulldogin ja mopsin hengittämistä ja lämmönsäätelyä ja siten tavallista koiranelämää. Presidentti Sauli Niinistön ja hänen puolisonsa Jenni Haukion Lennu-koira on bostoninterrieri, mikä kuuluu myös lyhyestä kuonosta kärsiviin rotuihin. Kaikki lyhytkuonoiset rodut eivät kärsi hengitysvaikeuksista, mutta ongelmat ovat näissä roduissa yleisiä.

Vuonna 2018 ilmestynyt yhdysvaltalais tutkimus löysi kaikilta tutkituilta ranskanbulldogeilta ja englanninbulldogeilta sekä lähes kaikilta bostoninterriereiltä geenivirheen, joka tuottaa lyhytkuonoisuuden lisäksi epämuodostumia selkärankaan ja häntään. Tutkimustulosten seurauksena Suomen eläinlääkäriliitto totesi 22.5.2019 julkaistussa kannanotossaan, ettei geenivirheen omaavia kehityshäiriöisiä koiria pidä lisäänyttä keskenään. Liiton mukaan ainoa eettinen vaihtoehto kyseisten koirien lisääntymisessä on niiden risteyttäminen terveiden rodun ulkopuolisten koirien kanssa. Eläinlääkäriliitto pitääkin kehityshäiriögeeniä kantavien puhdasrotuisten englannin- ja ranskanbulldoggien ja bostoninterriereiden lisääntymistä keskenään eläinsuojelulain vastaisena, sillä eläinsuojelulaki kieltää kärsimystä aiheuttavan jalostuksen.

Työtä rotujen terveystilanteen eteen on tehty. Suomessa Kennelliitto ja rotujärjestöt ovat tehneet ohjelmia ja testejä, joilla pyritään saamaan tietoa koirien terveyteen vaikuttavista tekijöistä, vaikuttamaan lisääntymiseen ja kitkemään perinnöllisiä sairauksia roduista. Myös moni sairaan koiran omistaja ja kasvattaja on herännyt rotuaktivistiksi ja ajamaan koirien terveyden parempaa huomioimista lisääntymisessä. Riittävä muutos voi kuitenkin vaatia risteytyksiä muiden rotujen kanssa. Olisi hyvä pohtia myös pohtia laajemmin siitä, onko tiukasti rotuperustainen koirien lisääntymisen kestävä ja eettistä. Onneksi monen koirarodun tilanne on paljon edellä mainittuja rotuja parempi. Esimerkiksi kotimaiset koirarotumme ovat varsin terveitä, mutta perinnöllisen materiaalin kapeus on pitkällä aikavälillä uhka kaikille pieniksi populaatioiksi eristetyille koiraroduille. Tähän vaikuttaa paitsi nykyään lisääntymisessä käytettyjen koirien määrä ja geneettinen tausta myös pullonkaulat rotuhistoriassa: joidenkin rotujen, kuten lunnikoiran, kaikki yksilöt periytyvät vain muutamasta koirasta.

Tietoa perinnöllisistä sairauksista ja kapean perinnöllisen aineksen vaikutuksista on nykyään enemmän kuin koskaan aiemmin. Koirien lisääntyminen on täysin ihmisten varassa ja vallassa, ja meidän pitäisi pystyä paremmin ottamaan huomioon koiran hyvinvointi omien toislaajiseen eläimeen kohdistamiemme halujen ja mieltymysten sijaan. Koirat ovat elävää kulttuuriperintöä, mutta meidän ihmisten on kyettävä tunnistamaan, milloin kulttuuriperinnön ylläpito ei ole enää eettisesti kestävällä pohjalla ja aiheuttaa tarpeetonta kärsimystä. Onneksi kulttuuri elinympäristönä kykenee kehittymään koirille suotuisammaksi

Lähteet:

Caius, John (2008) *De Cannibus Britannicis/Of English Dogges*. Kääntänyt englanniksi Abraham Fleming. Project Gutenberg. <http://gutenberg.org/files/27050/27050-h/27050-h.htm> (*De Cannibus Britannicus* 1570)

Haraway, Donna (2008) *When Species Meet*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Mansour, T. A., Lucot, K., Konopelski, S. E., Dickinson, P. J., Sturges, B. K., Vernau, K. L., Choi S, Stern J.A, Thomasy S.M, Döring S, Verstraete F.J.M, Johnson E.G, York D, Rebhun R.B, Ho H.H, Brown C.T Bannasch, D. L. (2018) Whole genome variant association across 100 dogs identifies a frame shift mutation in DISHEVELLED 2 which contributes to Robinow-like syndrome in Bulldogs and related screw tail dog breeds. *PLoS genetics*, 14(12).

Ritvo, Harriet (1987) *The Animal Estate: The English and Other Creatures in the Victorian Age*. Lontoo: Harvard University Press.

Suomen Eläinlääkäriliitto (2018) *Uusi tutkimustieto todistaa kolmen koirarodun bulldoggimaisuuden olevan yhden geenin aiheuttama vakava kehityshäiriö – on toimittava*. Viitattu 4.12.2019. <https://www.sell.fi/uutinen/uusi-tutkimustieto-todistaa-kolmen-koirarodun-bulldoggimaisuuden-olevan-yhden-geenin>

Ate Tervonen on kirjallisuuden yliopistonopettaja ja tohtorikoulutettava Jyväskylän yliopistossa. Hän sai SKS:n apurahan väitöstutkimukseensa, joka käsittelee kulttuuria koiran elinympäristönä ja koira kulttuurisena luomuksena